

HUTH JÚLIUSZ

Szalonviták és előzményeik – A Múcsarnok és a művészszövetségek a rendszerváltás folyamatában

Az egykori kelet-európai szocialista tábor országaiban egy erőteljesen központosított művészeti intézményrendszer működött, amelynek szovjet mintára történő kiépítése nagyjából az ötvenes évek elejére tehető. 1949-ben jött létre a képzőművészet adminisztratív szerveként funkcionáló Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, 1952-ben pedig a Művészeti Alap, ami a művészeti élet finanszírozásáért felelt. Az Alaphoz tartozott a Képcsarnok Vállalat, amelynek galériahálózatán keresztül a képzőművészeti alkotások adásvétele zajlott, valamint 1965 és 1981 között az Alap szervezte az ún. „kétmillió vásárlásokat”. Az Alap jelentős ingatlanvagyonnal is rendelkezett, valamint hozzá tartozott az Iparművészeti Vállalat és a Képzőművészeti Kivitelező és Kiadóvállalat, amelyek bevételeiből nyugdíjakhoz és egyéb juttatásokhoz segítette hozzá a művészeket. A központosított rendszer része volt még a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, valamint nem utolsósorban a Kiállítási Intézmények. Utóbbinak a 19. századi alapításától kezdve legfontosabb „kortárs” kiállítóhelynek számító Múcsarnok volt a központja. Itt rendezték a legnagyobb kiállításokat, de több budapesti kiállítóhely mellett hatáskörébe tartozott számos vidéki és külföldi tárlat megszervezése is. Ez a rendszer a rendszerváltás folyamatában lényegében összeomlott. A Szövetség az államtól független szervezetként működött tovább, az Alap szinte teljes ingatlanvagyonát elvesztette, vállalatai pedig megszűntek. A Múcsarnok visszakapta autonómiáját és a továbbiakban elsősorban a progresszív, vagy a hivatalos, a régi intézményrendszerrel kevésbé függő avantgárd művészeket részesítette előnyben. A művésztszocializmus nagyobbik része azonban nem ebbe a csoportba tartozott, így a művészeti paradigmaváltás, a kiállítóterek megfogatkozása és az Alap által nekik nyújtott támogatások megszűntével gyakorlatilag a rendszerváltás vesztesévé vált. Ez a helyzet jelentős mértékben fokozta a művészeti mezőben zajló konfliktusokat, amelyek elsősorban a kilencvenes évek múcsarnoki szalonvitáiban manifesztálódtak.